

2921

2.

839

KRATKA ZGODOVINA

ZA SREDNJE, UČITELJSKE IN MEŠČANSKE ŠOLE

TISKANO KOT ROKOPIS

II. DEL

SREDNJI VEK

1944

POKRAJINSKA ŠOLSKA ZALOŽBA V LJUBLJANI

* 11 *

2921

SREDNJI VEK = 2 Juni 1949/839

I.

Začetki srednjega veka

Konec antičnega sveta.

Leta 375 so pridrli mongolski Huni iz Azije v južno Rusijo in si podvrgli Vzhodne Gote. Zahodni Goti so se pred njimi umaknili v Mezijo ter pri Odrinu premagali cesarja Valenta (378). Obe polovici rimske države je še enkrat združil **Teodozij Veliki** (379—395), ki je krščanstvo razglasil za državno vero (381). Pred svojo smrtjo je razdelil državo med svoja dva sinova: **Arkadij** je dobil vzhod, **Honorij** pa zapad.

Konec zahodne rimske države.

Cesarjeva moč je bila odvisna od vodij germanske najemniške vojske. Razni germanski narodi in Huni so zasedali ozemlje. **Odoakar**, poveljnik germanskih čet v Italiji, je končno odstavil **Romula Avgustula**, poslednjega rimskega cesarja, in sebe proglasil za kralja Germanov v Italiji. Vzhodno-rimska država se je ohranila še do turškega navala l. 1453.

Kultura ob koncu antičnega sveta.

Stara vera se umika v oddaljene kraje. **Kršćanstvo** se je organiziralo: škofje, duhovniki. Izza drugega stoletja se je uveljavljal primat **rimskega škofa**. Zaradi napadov poganov in raznih sekt je vzcvetela nova **krščanska književnost**. Cerkveni očetje: **Origines**, **Bazilij**, **Gregor Nacianški**, **Janez Zlatoust**, **Ambrozij**, **Hieronim** in **Avrelj Avguštin**. Gradnja bazilik, prisposodbeni reliefi v katakombah, mozaiki.

II.

Germani

Germani so na rimskih tleh ustanovili več držav. **Suebi** so se naselili v španski Galiciji, **Alani** v Luzitaniji, **Vandali** v An-

daluziji. Pod kraljem Gajzerikom so Vandali ustanovili močno državo v Afriki. Ob srednjem Renu so prebivali Burgundi. Pred Huni so se umaknili v dolino reke Rhone in osnovali Burgundsko kraljestvo. Ob gornjem Renu so se naselili Alemani. Angli in Sasi so ustanovili več držav v Britaniji. Zadnji ostanek rimske države v Galiji je uničil Klodvik. Zahodne Gote je njihov kralj Alarih popeljal iz bizantinskega balkanskega ozemlja preko naših krajev v Italijo. Njegov svak Ataulf pa jih je vodil nazaj v južno Francijo in ustanovil Tolozansko državo. Vzhodne Gote pa je po razpadu hunske države popeljal Teoderih Veliki (493—526) iz Panonije v Italijo in strmoglavil Odoakarja. Njegova vlada v Italiji je bila v korist Gotom in Romanom. Po njegovi smrti pa je gotska država zaradi notranjih preprirov začela slabeti, dokler je ni končno uničil cesar Justinijan I. 555. Po Justinijanovi smrti so v Italijo pridrli iz Panonije germanski Langobardi pod vodstvom kralja Alboina. Langobardski kralji so stremeli po Rimu, kar je dovedlo do propada države l. 774.

Germanska kultura.

Germani so indoevropskega rodu. Ob prvem nastopu v zgodovini so bivali v južnem delu Skandinavije in v severno-nemški nižini. Ločili so se v tri velike plemenske skupine:

1. Zahodne Germane med Renom in Odrom — predniki sedanjih Nemcev, Holandcev in Angležev.
2. Vzhodne Germane — vandalsko-gotsko pleme, ki je izginilo.
3. Severne Germane — Danci, Švedi, Norvežani in Islandci.

Vera. Prirodna, Wodan — najvišji bog, Walküre — bojne device, ki so privajale v Walhallo padle junake. Donar — bog groma. Ziu — bog vojne. Nižja božanstva.

Svetišč Germani niso imeli. Vedeževanje s paličicami (znaki rune).

Socialne in državne razmere. — Germani so se bavili sprva z bojem, lovom, živinorejo in poljedelstvom. Vse zemljišče je bila skupna last plemena. Polagoma se je uvedla osebna lastnina. Delili so se v svobodne in nesvobodne. Svobodniki pa so se ločili v plemiče in svobodnike. Nesvobodni pa na nesvoje kmete ali lite in sužnje. Družini je načeloval oče. Krvno maščevanje. Krvnina. Pri sodbi se je obdolženec zagovarjal s prisego

ali pričami. Božje sodbe. Več svobodnih posestnikov je tvorilo občino, župa, župni grof s sodno in vojaško oblastjo. Manjše zveze v župi so nazivali stotnije. Svobodni so se sestajali na skupščinah, kjer so sklepali o vseh važnih zadevah. Plemiči so imeli svoje spremstvo. Nekatera plemena so volila kralje. Večina plemen pa si je v primeru vojne izvolila vojvodo.

III.

Slovani

Slovani v pradomovini. — Pradomovina med Vislo, gornjim Dnjeprom in zahodno Dvino. Skupen jezik, skupen naziv: Slovani (Venedi, Winden).

Družba in država. — Na čelu zadruge je stal starešina. Bratstvo je vodil načelnik, pleme pa župan, ki je prebival v utrjenem gradu. Državne oblasti sprva niso poznali. Le v vojni so si izvolili vojvodo. Krvno maščevanje, odkupnina. V boju so se posluževali raznih bojnih zvijač.

Vera. — Poročila so nepopolna. Perun — bog bliska in groma. Daždbog — sonce. Veles — bog podzemlja. Svetovid — bog čistega zraka. Svarožič, Triglav. Radegost — zavetnik tujcev. Stribog — bog nevihte, Vesna — boginja pomladi, Morana — boginja smrti, Črnobog — bog zlobe. Dobri bogovi so vladali od pomladi do jeseni, besi pa v zimskem času. Častili so še vile, rojenice in volkodlake. Nav — duša umrlega. Mrličje so pokopavali ali pa sežigali. Gomile — grobovi. Trizne — bojne igre in strave (slovesne pojedine). Bogove so navadno častili pod milim nebom.

Slovanske selitve. — V prvotni domovini so ostali Poljaki. Proti zahodu so šli Polabski Slovani: Obodriti, Ljutici in Lužiški Srbi. Čehoslovaki so se naselili do gornjega Mena in do Donave. Poljaki, Polabski Slovani in Čehoslovaki tvorijo skupino **Zahodnih Slovanov**. Iz plemen, ki so odšla proti vzhodu, so nastali **Rusi — Vzhodni Slovani**. Preko Romunske in Karpatov pa so šli na jug **Južni Slovani**.

IV.

Vzhodno rimsko cesarstvo

Po razpadu zahodno-rimskega cesarstva so se bizantinski cesarji smatrali za pravne gospodarje Zahoda.

Težkoče: Vpadi Hunov in od začetka 6. stoletja Slovenov in Bolgarov. Verski boji o bistvu Kristusove narave.

Justinijan I. (527—565) je hotel obnoviti staro rimsko cesarstvo v vsem nekdanjem obsegu. Osvojil je Vandalsko kraljestvo v Afriki ter Vzhodnogotsko državo v Italiji, primorske dele vzhodne Španije in južne Galije. Proti Slovenom je zavaroval donavsko mejo z utrdбами, Perzijcem pa je plačeval letni davek.

Kulturno delo: graditev cest, svilarstvo, pravniki so zbrali vse zakone. Corpus iuris civilis. Na njem temelji moderno pravo.

Umetnost: gradnja cerkva v bizantinskem slogu. Cerkev sv. Sofije v Carigradu.

Notranje razmere: težki davki, vsled tega upor »Zelenih«, ki ga je cesar le s težavo zatrl. Konec poganstva.

Justinijanovi nasledniki niso bili kos težavam.

Mavrikij se je moral mnogo boriti z Obri in Sloveni, ki so udirali čez Donavo.

Za Foke (602—610) je bil zopet nered. Šele **Heraklej (613 do 641)** je uredil razmere. Premagal je Obre, Slovene in Perzijce, ki so oblegali Carigrad (626). Ker pa se je kmalu nato pojavil nov sovražnik: Arabci, Heraklej ni mogel več Slovenom iztrgati balkanskega polotoka. Stalna naselitev.

Država in gospodarstvo v Bizantiji. — Cesar je bil absoluten vladar. Odločeval je tudi v cerkvenih zadevah (cezaropapizem). Opiral se je na uradništvo in vojsko. Nasledstvo ni bilo urejeno. Kmetijstvo je zaradi neprestanih vojn hiralalo. Število malih kmetov se je vedno bolj krčilo. Obrt je izdelovala razno gizdavo blago. Denarna enota: Konstantinov solidus. S trgovino so se bavili domačini, pozneje pa tudi tujci.

V.

Frankovska država Merovingov

Klodvik (481—511) je zavzel severno Galijo (486), osvojil alemansko ozemlje ob Renu. Njegov prestop v krščanstvo je pospešil notranjo ureditev Frankovske države. Končno je iztrgal tudi Zahodnim Gotom južno Galijo do Garonne.

Klodvik je ustanovitelj Frankovske države. Po njegovem zgledu so Franki sprejeli krščanstvo. Posledice: dobri odnosi s papeštvom.

Klodvikovi nasledniki: Država se smatra za privatno lastnino. Štirje sinovi si razdele državo. Franki so podjarmili germanska plemena, južno Turingijo, Burgundijo, Alemane in končno Bavarce. Izven frankovske oblasti so ostali samo še Sasi in Frizi. Pozneje se je Klodvikova država še dvakrat združila. Navzlic temu sledi propad. Vzroki: delitve, posurovelost na dvorih, boji (Brunhilde - Fredegunde), vstop v rafinirano romansko kulturo.

Glavni deli države: romanska Nevstrija z Akvitanijo, Burgundija in germanska Avstrazija.

Ustava: kraljeva oblast je bila skoraj neomejena. Kraljestvo je bilo dedno in privatna last. Posledica: neprestane delitve, vojne in propad. Kraljevo oblast so omejevali grofje in še bolj dedni vojvode. Na dvoru so bili dvorni uradniki. Najuglednejši majordom, predstojnik dvornega gospodarstva. Merovingi so končno le še po imenu kralji. Državo so rešili Karolingi.

VI.

Obnova države po Karolingih

Karolingi so bili vojvode v Avstraziji in nekaj časa tudi majordomi. Pipin Srednji je s sijajno zmago nad plemstvom Nevstrije pri Tertryju postal majordom vse države.

Karel Martel (717—741). — Za vlade Karla Martela in Pipina Malega se je razvilo fevdništvo. Cerkve in kralji so podeljevali proti nezatni odškodnini posestva v užitek — »beneficij«. Vsak posvetni velikaš je imel svoje spremstvo, ki ga je ščitil in preživiljal. Zaščitnik se je zval senior, varovanec pa

vazal. Karel je segel po ogromnih cerkvenih posestvih (prva sekularizacija). Ta posestva je razkosal, napravil iz njih beneficije za seniore, ki so se zavezali za vojno službo na konjih, zase in za vazale. S to novo ustanovljeno konjenico se je ubranil arabske nevarnosti. V dosmrtni užitek odkazani beneficij se je imenoval fevd. Nastalo je fevdno razmerje: fevdni gospod in fevdnik. Beneficialstvo in vazalstvo se je spojilo, slednje je dobilo državno-pravni značaj. Poleg fevda je imel vazal navadno tudi privatno posestvo — alod. Marsikdo je podaril veleposestniku svoj alod in ga takoj zopet od njega prejel kot fevd. Fevdnik je lahko postal zopet fevdni gospod nižjega vazala. Na fevdništvu je slonela vsa državna uprava srednjega veka.

Pipin Mali (751—768). — Na frankovski prestol se je povspel s papeževo pomočjo — za kar se mu je izkazal hvaležnega. Langobardski kralj Aistulf je zasedel eksarhat in Pentapolo. Zahteval je zase tudi Rim z okolico. V tej stiski se je papež napotil preko Alp na Pipinov dvor. Tu je mazilil Pipina za kralja ter mu dal naslov zaščitnika Cerkve. Pipin je nato v dveh vojnah prisilil langobardskega kralja, da je priznal frankovsko nadoblast in se zavezal plačevati letni davek. Izročiti je moral eksarhat in Pentapolo, ki jih je Pipin podaril papežu ter s tem položil temelj papeževi oblasti (756).

VII.

Cerkev v zgodnjem srednjem veku

Že zgodaj si je pridobila velik ugled. Izza 4. stoletja se je rimski škof imenoval papež (papa). Ščutil je Rim v političnem pogledu, n. pr. Leon I. l. 452 pred Huni, pozneje pa so papeži skrbeli za obrambo proti Langobardom. Gregor I. Veliki (590 do 604): uvedba sijajnega bogoslužja, gregorijanski koral, pridobitev arijanskih Langobardov in Zah. Gotov za krščanstvo. Glavna opora cerkve: menišтво.

Pokristjanjenje Germanov. — Pri tem delu so Cerkvi pomagali irski menihi, škof Kilijan v Pomenju, Sv. Rupert na Bavarskem.

Bonifacius-Winfrid je ustanovitelj trdne cerkvene organizacije v Nemčiji. Obnovil je zrahljane razmere v frankovski cerkvi ter visoko dvignil ugled papeštva.

VIII.

Islam in Arabci

Islam. — Mohamedov nauk: edini bog je Alah in Mohamed je njegov prerok. Kdor širi islam z ognjem in mečem, si pridobi pri bogu veliko zaslugo. Vsakomur je določena usoda — posledica verski fanatizem. Mohamedov beg v Medino (622) — Hedžra. V Medini si je našel toliko pristašev, da je osvojil Meko in razglasil Kabo za svetišče. Nauk zapisan v koranu.

Kalifi (632—661). — Mohamedovi voljeni nasledniki z duhovno in posvetno oblastjo. Sledila je osvojitev Sirije, Palestine, Perzije in Egipta. Četrtemu kalifu Aliju se je uprl Muavija, ki je ustanovil dinastijo Omejevičev (661—750). Omejeviči so osvojili Prednjo Azijo in sev. Afriko. Tarik je zasedel Gibraltar. Z usodno zmago pri Jerez de la Frontera (711) je bila uničena zahodnogotska država na Španskem. Pri Poitiersu je Arabce zavrnil Karel Martel (732).

Trajen verski razkol: Šiiti so priznali le koran (vzhod). Suniti so priznavali poleg korana tudi ustno izročilo — suno (zahod).

Šiit Abul Abas je zagospodoval sam v Bagdadu. Dinastija Abasovičev (750—1096). — Cvetoča kultura v Bagdadu. Sloviti vladar Harun al Rašid (786—809). Samovoljni namestniki so povzročili cepitve države. Kalifova oblast v Bagdadu je prešla v roke poveljnika telesne straže emira al Omre. Seldžuški vodja, ki je stopil v službo kalifov, je postal resnični vladar in združil vso Prednjo Azijo. Tudi ta država je razpadla na več delov.

Arabsko gospodarstvo: umno poljedelstvo. Arabci so sadili južno sadje, bombaž, datljevo palmo in murve. Mojstri so bili v umetni obrti in gradnji ladij.

Znanost: Prevodi Aristotela in Ptolomaja. V znanosti so uvedli eksperiment. Arabske številke — prevzete od Indijcev.

Književnost: Proizvodi bujne pesniške domišljije. Zbirka pravljic Tisoč in ena noč. Perzijska književnost je dala Firduzijevo ep Šah name (zgodovina Perzije), v 14. stol. pa nežnega lirika Hafisa.

Likovna umetnost: džamije, mošeje. Posvetne stavbe: Alhambra, kraljevski grad v Granadi.

IX.

Karel Veliki

Karel Veliki (768—814) — je začetnik frankovskega imperializma. Izvedel je zedinjenje Germanov na celini. Po tridesetletnem boju je uklonil Sase ter jih pokristjanil. Obenem z njimi je pokoril tudi Frize. Langobardski kralj **Deziderij** je ogrožal papeža. Na papežev poziv je Karel prihitel v Italijo in strmoglavil **Deziderija**, langobardsko kraljestvo pa združil s frankovskim (773—774). Na prošnjo namestnika v Saragosi je Karel Veliki osvojil vse ozemlje do reke Ebro in napravil iz njega **Špansko marko**. Odstavil je **Tasila II.** in **Bavarsko** združil s frankovsko državo (788).

Vojne z Obri (791—799). Vzrok: sporna meja in ker so Obri podpirali Bavarce. Trije bojni pohodi. Na tretjem so Franki zavzeli »ring« med Donavo in Tiso. Ustvaritev **Vzhodne ali Obrske marke** (ozemlje zapadno od Drave in do Drave). V tej vojni je priključil tudi **Istro** in **Hrvatsko** do Cetine in **Vrbasa**. V obrambo Italije je bila ustanovljena **Furlanska marka**. **Vojne s Polabskimi Slovani, Čehi in Danci.** — V vojni s Sasi so se Karlu pridružili tudi **Obodriti** in **Srbi** v **Saški**. Z njihovo pomočjo je pokoril tudi **Ljutice** okoli **Dolenje Odre**. Vstajo teh slovanskih plemen je udušil njegov sin **Pipin** in pri tej priliki prisilil tudi **Čehe**, da so plačevali tribut. Proti **Polabskim Slovanom** je Karel osnoval **Srbsko** in **Saško marko**. **Dance** pa je Karel potisnil preko reke **Eidere** ter mejo zavaroval z **Dansko marko**.

Papeža Leona III. je ogrožalo mogočno rimsko plemstvo. Iz te stiske ga je rešil Karel. V zahvalo ga je papež naslednje leto 800 okronal s **cesarsko krono**. Karel si je pridobil s tem kronanjem najvišjo oblast v zahodnem krščanskem svetu ter varstvo nad **Cerkvijo** in papežem. Znova je oživela ideja rimskega cesarstva.

Ustava. — Kraljeva oblast je slonela na že razvitem fevdnem sistemu. Kralj je lahko sam odločal ali pa se je često posvetoval z državnim svetom, v važnih zadevah s celotnim zborom. Na državnem zboru so se sprejemali splošni zakoni

— »*Capitularia*«. Poleg teh so bila še v veljavi plemenska prava. Na dvoru je imel cesar dvorske uradnike.

Fevdna država. — Obsegala je vojvodine, grofije, marke in mejne grofije. Državni uradniki so bili: vojvoda, grof, mejni grof. Grofi so v svojih grofijah izvrševali sodno in vojaško oblast. Herzog (dux) pa je imel vrhovno oblast v provinci. Delo grofov so nadzorovali potujoči kraljevi nadzorniki — *Missi dominici*.

Sodstvo. — Svobodnjaki so se morali udeleževati treh sodnih zborov na leto, pri drugih obravnavah so ugotavljali krivdo porotniki (*scabini*).

Imunitetno pravo: Škofje in opati so izvrševali sodno oblast sami.

Finance: Vir dohodkov so tvorile kraljevske pravice regalijske: pobiranje tributov, carin, sodnih pristojbin, tržne in denarne pristojbine. Dohodki kronske zemlje. — Izdatke so tvorili le vzdrževanje dvora in darila.

Vojska. — Vojna obveznost je bila splošna in zelo težavna zaradi lastne preskrbe z orožjem in s hrano. Glavni temelj vojске: težka konjenica.

Socialne razmere. Plemstvo po rodu polagoma izgine. Mesto njega uradniško plemstvo. Plast svobodnih, ki se krči. Polsvobodni (*glebae adscripti*) so imeli posestva v najemu, ki jih niso smeli prodati. Sužnji. Sužnji in polsvobodni se združijo v enoten stan.

Gospodarstvo. — Germanski kmetiški dvor in veleposestva so morali s svojimi pridelki in izdelki zadostovati vsem potrebam življenja. Stopnja naturalnega gospodarstva. Osvojena in neobdelana zemlja je kraljeva last. Z njo plačuje kralj uradnike, ki tam naselijo svoje podložnike — germanizacija Vzhoda.

Trgovina. — Skromni začetki: vino, ribe, rečne poti (Ren, Donava, Laba), trgovinski stiki z Anglijo in Orientom. V rabi še rimski denar in 1 funt srebra (240 pfenigov).

Duhovna kultura. — Samostani so bili žarišče duhovne kulture. Samostanske in škofijske šole. Dvorska šola: Anglosas Alkuin — prosvetni minister. Langobardski zgodovinar *Paulus Diaconus*. Karlov biograf Frank *Einhard*. Za višje sloje šole (*septem artes liberales*). Nižje ljudstvo pa so morali duhovniki

naučiti le očenaša, vere in temeljnih krščanskih resnic. Karel je skrbel za čistoto ljudskega jezika in za zbiranje junaških pesmi: Hildebrandlied.

Znanost. — Cerkveni krogi so gojili teologijo in zgodovino-pisje. V merovinški dobi Gregor iz Toursa: zgodovina Frankov v drugi polovici 6. stol. Anglosas Beda: zgodovinska in astronomska dela. Annales Francorum v latinskem jeziku so važen zgodovinski vir.

Umetnost. — Pesništvo: okoli l. 600 cvete nemška junaška pesem, ki zajema snov iz dobe preseljevanja. Njena vsebina pa nam je znana šele iz poznejše pesmi Nibelungenlied, nastale okoli leta 1200. Hildebrandlied. Okoli l. 700 je nastal angleški Beowulf-epos. Za Karla Velikega je dobila poezija dvorski značaj.

Stavbarstvo. — Po vzorcu cerkve San Vitale v Raveni in cerkva v Rimu ter po pravilih rim. arhitekta Vitruvija so gradili za Karla Velikega cerkve in palače.

Male umetnosti: zlatarstvo, rezljanje slonove kosti, miniature, ornamentika rastlin in živali.

X.

Propad frankovske države

Ludovik Pobožni (814—840): nesposoben vladar. — Javljali so se upori. Zaradi nepravilne razdelitve države 4 sinovom: Lotarju, Pipinu, Ludoviku Nemškemu in Karlu Plešču je nastala krvava rodbinska vojna. Delitvena pogodba v Verdunu (843): Ludovik Nemški in Karel Plešec sta prisilila Lotarja, da so si razdelili državo:

1. **Zahodno-frankovska država** — Karel Plešec.
2. **Lotarjeva država:** srednji pas od Italije do Severnega morja. Lotar je dobil cesarski naslov.
3. **Vzhodno-frankovska država** — Ludvik Nemški.

Usoda Lotarjeve države: Lotarjevi potomci so izumrli že 875. Pogodba v Mersenu l. 870: Lotaringijo si razdelita Ludovik Nemški in Karel Plešec. Po pogodbi l. 880 v Verdunu je Lotaringija pripadla Vzhodni frankovski državi.

Kraljestvo Arelat. V Italiji pa nastane medvladje. Cesarski naslov je igračka nasilnih gospodov. Najmlajši sin Ludovika Nemškega **Karel III. Debeli** je za kratko dobo še enkrat združil monarhijo in cesarski naslov (884 do 887), bil pa je zaradi ne sposobnosti nato odstavljen. Izumrtje italskih Karolingov 875. Izumrtje vzhodno frankovskih vladarjev 911. Sinovi Ludovika Nemškega slabiči. Šele vnuk **Arnulf** je zopet odločen vladar. Z zmago pri Louwainu l. 891 je rešil Vzhodno frankovsko državo pred normanskimi vpadi. Proti Velikomoravski pa je poklical na pomoč **Madžare** (905). Po Arnulfovi smrti je sledil na prestolu njegov sin **Ludovik Otrok** (899—911). Država je brez obrambe. Madžari so pustošili Italijo, Burgundijo in Vzhodno frankovsko državo. Zato so vsi rodovi zopet izvolili vojvode, ki so volili nemškega kralja, — volilna kraljevina. Postanek petih vojvodin: Sachsen, Franken, Lothringen, Bayern, Schwaben — petero glavnih nemških dialektov.

Izumrtje zahodno-frankovskih Karolingov. — Arabci, Madžari in Normani so vpadali v državo ter silno pustošili dežele. **Karel Preprosti** se je pogodil l. 912 z normanskim vodjem, ki je postal njegov fevdnik. Podobnih fevdnikov je bilo še več. V bodočnosti najvažnejši grofje pariški, kraljeva oblast je popolnoma oslabela. Posledica: neprestani boji med fevdnimi gospodi. Zaradi potrebe miru in reda so velikaši l. 987 izvolili **Hugona Kapeta** za kralja — dinastija **Kapetingov**.

Sledil je dvig Cerkve: papež **Nikolaj I.** je uveljavljal svojo avtoriteto proti vladarjem. Razsojal je v sporu med carigrajskim patriarhom **Ignacijem** in **Fotijem**. Prišlo je do razkola vzhodne Cerkve l. 867.

Vpadi tujih narodov. — Normani v Skandinaviji so polagoma ustvarili tri države: Dansko, Švedsko in Norveško. Prevladoval je kmetiški stan. Dežela jih ni mogla preživljati, zato so silili venkaj. Pustolovščine Vikingov tvorijo ozadje pripovedke »**Gudrun**«. Pohodi Varjagov skozi Rusijo do Konstantinopola. Ti so ustanovili rusko državo v drugi polovici 9. stol. Zasedli so **Islandijo** in **Grönland**. Odkrili so **Winnland** ob ustju Reke sv. Lorenca v 10. stol. Ustanovili so države v južni Italiji in Siciliji v 11. stol. L. 1066 pa so osvojili Anglijo.

XI.

Naselitev Slovencev v novi domovini

Odhod **Lángobardov** l. 568 v Italijo je omogočil prodiranje Slovencev v Vzh. Alpe in preko **Krasa** v Italijo. Prihajali so ali samostojno ali pa v družbi in pod gospostvom **Obrov**. Pri svojem prodiranju v Alpe so kmalu zadeli na germanske **Bavarce**. Skoraj istočasno so se Sloveni pojavili tudi ob mejah bizantinske **Istre** in langobardske Italije. Prvi siloviti naval **Obrov** v **Furlanijo** okoli l. 611 je slovensko kolonizacijo v obe smeri še bolj pospešil. Slovenci so polagoma prodirali v alpsko ozemlje, sledeč rekam: **Muri**, **Dravi**, **Savi**, **Donavi** in **Aniži**.

Za cesarja **Herakleja**, ki se je moral braniti na vzhodu pred napadi **Perzijcev** in **Arabcev**, so se naselili Sloveni tudi po bizantinskem ozemlju na **Balkanu**. Leta 626 so **Obri** in Sloveni v zvezi s **Perzijci** oblegali **Carigrad**, a so bili poraženi. Posledica: Sloveni so se osvobodili obrske oblasti.

Kralj Samo (623—658) vladar **Čehov** in **Polabskih Srbov** ter **karantanskih Slovencev**. **Karantanski vojvoda Valuk** je priznaval njegovo nadoblast. Po **Samovi** smrti so ostali karantanski Sloveni dobrih 100 let pod upravo domačih vojvod.

XII.

Pokristjanjenje Slovencev

Sredi 8. stol. so **Obri** napadli **Karantanijo** in njen knez **Borut** je moral malo pred letom 743 prositi pomoči **Bavarce**. Po sklenjeni pogodbi so **Bavarci** vzeli talce iz knežje rodbine: **Gorazda** in **Hotimirja**, ki sta bila na **Bavarskem** vzgojena v kristjana. L. 743 takoj za pogodbo med **Bavarci** in **Slovenci** pa so pridobili **Franki** nadoblast nad **Bavarsko**. Po pogodbenem odnosu so **Slovenci** obdržali domače kneze.

Kneza Gorazd in **Hotimir** sta širila krščanstvo med **Slovenci**. **Blagovest** so jim prinašali nemški duhovniki iz **Salzburga**; škof **Modest** je posvetil prvo cerkev **Gospo Sveto** leta 760. Proti krščanstvu in tujcem so se **Slovenci** dvakrat uprli. Po **Hotimirovi** smrti pa so izgnali duhovnike in porušili cerkve. **Knez Valtunk** se je tedaj zvezal z **bavarskim vojvodom**

Tasilom II., ki je končno strl v bitki na Lurnskem polju l. 772 moč poganskih Slovencev (Krst pri Savici). Tasilo II. je v pokristjanjenju Slovencev ustanovil samostana: **Innichen in Kremsmünster**.

Karel Veliki je po neuspelem uporu odstavil Tasila, a Slovenci, ki se upora niso bili udeležili, so obdržali domače vojvode. V veliki ofenzivi leta 791 do 796 je Karel Veliki uničil obrsko državo, tedaj je sodeloval slovenski knez **Vojnomir**. Franki so novo osvojeno ozemlje razdelili med Furlansko in Vzhodno krajino s posebnim prefektom na čelu. L. 811 pa je Karel Veliki določil reko Dravo tudi za mejo med sazlburško in oglejsko cerkveno oblastjo. Od te dobe pa do cerkvenoupravnih reform v 18. stol. je delila Drava slovensko ozemlje med dva metropolita.

L. 819 se je **Ljudevit Posavski** uprl Frankom radi nasilstev furlanskega mejnega grofa. Po prvi zmagi so se mu pridružili tudi Slovenci in srbski Timočani, dočim je Borna, knez Dalmatinske Hrvatske ostal zvest Frankom. Šele deseta frankovska vojska je leta 822 pokorila Hrvatsko. Ljudevit je bil zavratno umorjen. Slovenci pa so izgubili tedaj domače vojvode. Ker Ludovik Pobožni na zahtevo bolgarskega kana ni uredil bolgarsko-frankovskih meja v Podonavju, so leta 827 **Bolgari** začeli veliko ofenzivo: zasedli so spodnjo Panonijo, pregnali tamošnje vazalne kneze. Cesarjev sin Ludovik Nemški je Bolgare premagal. Odstavil je furlanskega mejnega grofa, **Furlansko krajino** pa je razdelil v štiri manjše upravne enote: Furlanijo in Istro z Dalmatinsko Hrvatsko, ki sta ostali v ožji zvezi z Italijo, grofijo ob Savi — prednico kasnejše Kranjske, Dolnjo Panonijo, ki jo je združil z nemško ali vzh. frankovsko državo. **Prejšnjo Vzhodno krajino** je razbil v tri upravne enote: Karantanijo ob zgornji Dravi in zgornji Muri, Zgornjo Panonijo od Drave do Dunajskega lesa in v ozemlje med Anižo in Dunajskim lesom.

Upravna reforma leta 828 je vplivala na nadaljnji teritorialni razvoj slovenske zemlje. V obrisih so nastale pokrajinske in državne meje, ki še danes niso zbrisane. Preko slovenskega ozemlja je bila tedaj načrtovana meja dveh velikih držav: Italije in Nemčije, nekako po bivši jugoslovansko-italijanski meji. Delilna pogodba, sklenjena v Verdunu l. 843 pa je delitev še bolj utrdila. Ker so bili Slovenci in Obri zlasti v Podonavju in v

obeh Panonijah redko naseljeni, so začeli sedaj Franki v svrhu obrambe v te kraje naseljevati Nemce.

Ludovik Nemški je postavil l. 847 **Pribino** za mejnega grofa Dolnje Panonije (ozemlje med Rabo, Donavo in Dravo). Ta je pospeševal krščanstvo in naseljevanje Nemcev. L. 861 pa je Pribina kot zvest vazal Frankov padel v vojni z Moravci. Sledil mu je sin **Kocelj** (861—874), ki je bil sprva naklonjen Nemcem, a se je kmalu pridružil Velikomoravski.

L. 867 je sprejel **Cirila** in **Metoda** na poti v Rim in jima izročil učence, da jih naučita slovanskega bogoslužja. Metod se je vrnil iz Rima h Koclju (Ciril je medtem umrl v Rimu) ter uvedel v Panoniji slovansko bogoslužje. Šel je drugič v Rim, kjer je bil posvečen za nadškofa panonskega in moravskega.

XIII.

Velikomoravska

V 9. stol. je ustanovil knez **Mojmir** to državo. Njegov naslednik **Rastislav** je poklical l. 863 sveta brata **Konstantina (Cirila)** in **Metoda**, ki sta uvedla slovansko bogoslužje. Papež **Hadrian II.** je posvetil **Metoda** za nadškofa panonskega in moravskega. V kratkem času sta **Rastislav** in panonski knez **Kocelj** dosegla: slovansko nadškofijo od Morave do Srema, samostojno slovensko kneževino v spodnji Panoniji ter politično in cerkveno neodvisnost. Ti uspehi so rodili nasprotovanje nemških cerkvenih knezov. Bavarski škofje so se polastili **Metoda** in ga zaprli v ječo za tri leta. Medtem se je **Rastislavu** uprl njegov nečak **Svetopolk** ter ga izročil Nemcem. **Svetopolk** pa se je nato spustil v boj za neodvisnost tudi z Nemci. Proti plačilu letnega davka so mu priznali državno samostojnost. Izpustili so iz ječe **Metoda**, ki je šel h Koclju, a je moral zapustiti Kocljevo kneževino. Odšel je k **Svetopolku**. Tedaj je izginil tudi **Kocelj**. V **Blatogradu** so zavladali nemški grofje. Po **Metodovi** smrti (885) je papež prepovedal slovansko bogoslužje in **Svetopolk** je izgnal **Metodove** učence. Nemci svoje zmage nad Panonsko Slovenijo in Velikomoravsko niso mogli izkoristiti, ker so se tedaj pojavili v Panonskem nižavju **Madžari**, ki so leta 907 uničili Velikomoravsko državo.

XIV.

Madžari

Madžari so ugrofinskega izvora. Doma so bili med srednjo Volgo in Uralom. V 5. stol. so se napotili proti zahodu, konec 9. stol. so prišli pod vodstvom Arpadovim preko Karpatov in se naselili v nižini ob Donavi in Tisi. L. 894 so vdrli preko Donave v Panonijo in jo opustošili do uničenja. V tej stiski je kralj Arnulf izročil Blatograd svojemu zavezniku knezu Braslavu, toda bilo je prepozno. L. 898 so Madžari z veliko vojsko vdrli prvič v Italijo. Pod madžarskimi kopiti je propadla Panonska Slovenija. Za pohodi v Italijo so sledili navali proti Karantaciji in Bavarski. Pri Bratislavi je l. 907 doletel bavarsko vojsko »strahovit poraz«. Madžari so tedaj dosegli vso Panonijo do alpskega obrobja. Od tod pa so se v dveh mogočnih tokih cepili njihovi navali v krščansko Evropo.

Politične in cerkvene uredbe frankovske dobe so se obdržale le še v gorati Karantaciji. Nemška kolonizacija Panonije in Obdonavja se je zaustavila za pol stoletja. Uničena je teritorialna zveza med Sev. in Južnimi Slovani, ki je že dvakrat obstojala za kralja Sama in za Koclja. Uničena je bila pa tudi Velikomoravska država.